

Remissvar på Energimarknadsinspektionens rapport Energidelning och andra nyheter till följd av ändringar i EU:s elmarknadslagstiftning, Ei R2025:01

Sammanfattning

RISE välkomnar införandet av begreppet energidelning i svensk rätt. EU:s ambition är att möjliggöra och stödja energidelning i medlemsländerna och vi upplever att Ei:s förslag i delar har motsatt effekt. RISE önskar se en närmre utredning gällande stora företags deltagande i energidelning samt de valda geografiska avgränsningarna för energidelning. RISE önskar även att rimliga ekonomiska incitament bör stödjas och att texten om att skatter och nättariffer ej får påverkas bör omformuleras. Nuvarande formuleringar riskerar att hämma innovation och reglera bort möjligheten till ekonomiska incitament.

RISE yttrande

RISE har tagit del av Energimarknadsinspektionens rapport Ei R2025:01 och ger i detta svar synpunkter på rapporten. Dessa synpunkter grundar sig främst på RISE roll som oberoende forskningsinstitut som verkar för att stärka konkurrenskraft och hållbar utveckling bland svenska företag, offentlig sektor och civilsamhälle.

RISE avgränsar detta remissvar till synpunkter på de delar i rapporten där vi anser att Ei:s förslag inte uppfyller syftet med EU:s intentioner eller där EU lämnat vägval öppna för medlemsländer att själva besluta och RISE anser att valet behöver utredas närmre.

RISE välkomnar detta arbete som ytterst syftar till att förbättra utformningen av unionens elmarknad i de delar som gäller energidelning med anledning av nya krav enligt revideringen av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/943 av den 5 juni 2019 om den inre marknaden för el (elmarknadsförordningen) och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/944 av den 5 juni 2019. RISE uppfattar att dessa nya krav syftar till att möjliggöra energidelning på ett transparent och rättvist sätt och saknar en analys av vilka konsekvenser Ei förslag får på den framväxande energidelningen. I flera fall upplever vi att förslagen har en direkt motverkande effekt på en ökad energidelning och anser att:

- Vägval för stora företag behöver utredas närmre, 9 kap 35 § (sid 13).
- Vägval för geografiskt område behöver utredas närmre, 9 kap 36 § (sid 13).
- Formuleringen om att skatter och nättariffer ej får påverkas, bör omformuleras så att inte rimliga ekonomiska incitament uteblir, 9 kap 42 § (sid 15).

Nuvarande formuleringar riskerar att hämma innovation och reglera bort möjligheten till ekonomiska incitament. Generella råd om fortsatt arbete och resonemang kring RISE yttrande följer nedan.

Hämma inte innovation med lagtext

Sverige har påbörjat arbetet implementeringen av intentionerna i EU:s elmarknadsdirektiv (2019/944) sent i förhållande till övriga medlemsstater och har ännu inte definierat nyttan av energigemenskaper och energidelning för vårt energisystem. RISE har tillsammans med många engagerade aktörer flertalet pågående forskningsprojekt och samarbeten inom området energidelning och energigemenskaper och vi vet att det kvarstår många outredda frågor om och hur Energidelning kan vara en av flera vägar mot ett robust, resilient, flexibelt och förnybart utökat energisystem. Det är givetvis svårt att sätta lagliga ramar för implementering innan den eventuella nyttan för samhälle, företag och civila är fullt utrett. En uppdatering av våra regelverk i dagsläget behöver förhålla sig ödmjukt till dessa osäkerheter och faktumet att det parallellt sker ett politiskt arbete om hur hela vårt energisystem ska se ut och utvecklas framåt som i sin tur behöver ta hänsyn till många olika frågor, se den nyligen publicerade Elmarknadsutredningen (SOU 2025:47).

RISE synpunkter på Ei: s rapport ska ses i detta ljus, att vi i dagsläget behöver ett regelverk kring energidelning som inte hämmar innovation och möjliga incitament för utveckling av lösningar som kan bidra till det energisystem som kommer att bli vår gemensamma målbild när politisk enighet nås. Ett nationellt regelverk kring energidelning enligt det reviderade Elmarknadsdirektivet ska finnas på plats den 17 juli 2026, flera frågor kommer kvarstå vid denna tidpunkt och sammanfattningsvis behöver Ei se till att inte hämma fortsatt innovationspotential med sina samlade förslag.

Reglera inte bort möjligheten till ekonomiska incitament

Varje medlemsland inom EU borde i implementeringen av EU-gemensamma direktiv i nationell rätt eftersträva att skapa incitament för att uppnå fördelarna med direktivens syfte. Energidelningens möjliga fördelar omnämns på s.33 i Ei:s rapport:

- *Att öka mobilisering av lokalt kapital för att finansiera energiomställningen och samtidigt skapa lokalt mervärde och acceptans,*
- *skydda kunder från höga priser genom direkt tillgång till förnybar energi,*
- *samt skapa incitament att flytta förbrukning till tidpunkter då det finns en högre produktion av förnybar el.*

Samtliga fördelar är beroende av ekonomiska incitament. Ei konstaterar dock att det knappt finns någon ekonomisk fördel av energidelning med de föreslagna regeljusteringarna (7.7 Ekonomiska konsekvenser, s. 99). Dessutom framgår av konsekvensutredningen att energidelning kommer att generera flera oklara kostnadspåslag, så som till exempel kostnader för obalanser, systemuppdateringar, hantering av avtal, fakturering och mätuppgifter som ska undersökas vidare av respektive nätbolag, elleverantör och balansansvarig. Osäkerhet och olika hantering av dessa aspekter landet runt hämmar i sig investeringar och innovation.

Om förslagen som Ei presenterar implementeras så blir den kvarvarande frågan hur Ei ser att Sverige aktivt ska främja själva syftet och de möjliga fördelarna med Energidelning? Hur ska, t.ex. ökad mobilisering av lokalt kapital skapas om de ekonomiska incitamenten uteblir.

Utan ekonomiska incitament är det tveksamt om Ei:s förslag sammantaget uppfyller det reviderade Elmarknadsdirektivet då artikel 15a tydligt redogör att energidelning skall vara en rättighet. Detta bör tolkas som att det ekonomiska incitamentet till energidelning bör vara annorlunda, bättre, än business as usual, och med förslaget finns inte denna förbättring vilket i praktiken gör arrangemangen ointressanta, vilket inte var syftet med det reviderade direktivet. Här håller också RISE med Ei om att undantaget i IKN förordningen inte är tillräckligt för att ge den bredare befolkningen rätt till energidelning. Delning bör också kunna ske på ett resurseffektivt sätt genom den befintliga elnätsinfrastrukturen.

Utvecklat resonemang kring yttrandet

RISE anser att förslaget om att behålla befintliga skatter och avgifter ej skapar tillräckliga incitament för att ingå i energidelningsarrangemang och därmed öka installationerna av förnybar el lokalt.

Det finns generellt ett behov av ökad lokal förnybar produktion vilket dels har sin grund i den ökade elektrifiering i samhället som sker för att minska utsläppen inom transport och industrisektorerna, och dels för att minska beroendet av långa överföringar för elkraft där utsattheten och riskerna för störningar i elförsörjningen är högre än vid lokal produktion. Det finns fortfarande en stor potential att öka den lokala förnybara produktionen med exempelvis ytor lämpliga för solceller och närliggande vindkraft. Det är redan tidigare utmanande att som fastighetsägare med lämpliga ytor utnyttja dessa till fullo på grund av begränsande skatteregler för maxstorlekar på solcellsanläggning etc. Dagens förändrade investeringsförutsättningar med avskaffandet av skatteavdrag för inmatad lokalproducerad el som skall införas 2026, osäkerheten kring hur skärpta regler kring valfritt deltagande i undermätning kommer att påverka IMD-el och osäkerheten kring hur effekttariffer för elproduktion kommer utvecklas minskar ytterligare incitamenten till att utnyttja ytor till fullo även för mindre kunder såsom villaägare. Sänkta skatter och avgifter för delad el skulle kunna skapa större incitament hos ett stort antal användare att faktiskt investera i lokal förnybar produktion.

RISE håller inte med om att icke-diskriminerande skatter och avgifter endast skall tolkas till den som deltar i energidelningen i förhållande till den som handlar på grossistmarknaden. Dagens regelverk diskriminerar i högsta grad flera olika typer av energianvändare och deras möjligheter till att minska sina kostnader genom investeringar i lokal produktion.

Idag är det uteslutande fastighetsägare med lämpliga ytor som till fullo kan dra nytta av de ständigt fallande priserna för solel, samtidigt som ytor ej blir nyttjade till fullo enligt ovan beskriven problematik. Med tillräckliga incitament till energidelning samt möjligheten för fler att ingå i exempelvis en energigemenskap, skulle denna diskriminering minska eftersom den ger fler såsom hyresgäster, ägare till skuggade eller k-märkta fastigheter, boende på landsbygd med möjlighet till vindkraft etc., möjligheten att utnyttja potentialen med småskalig energiproduktion.

När det kommer till tolkning av icke-diskriminerande skatter och avgifter anser RISE att praxis också kan inspireras av hur andra EU medlemsländer har tolkat och införlivat det reviderade elmarknadsdirektivet i sin nationella lagstiftning.

I rapporten nämner Ei ett exempel från Bryssel där man reducerat nätavgiften vid energidelning. Österrike är ett annat exempel på EU land som skapat tydliga incitament för energidelning genom att reducera skatter och överföringsavgifter. De har även differentierat mellan större och mindre områden där det är möjligt att dela el nationellt med reducerad nätavgift, men inom ett mindre område så blir incitamenten ännu större med reducerad skatt och ännu lägre nätavgift.

RISE anser att användandet av hela elprisområden som begränsning för energidelning ej är nog för att driva på en ökad medvetenhet om flexibel elanvändning hos användaren.

Det finns ett behov av att optimera de distribuerade resurserna i lokala system så att de liksom användningen i så stor utsträckning som möjligt skapar reell nytta för energisystemet. En geografisk indelning i ett koncessionsområde med ännu mer fördel/lägre nätavgift för fördelingsområde och t.o.m. transformatorområde ger signaler att förmågorna lokalt är önskvärda, snarare än att energidelningssystemet skall vara helt utan koppling till nätnyttor.

RISE anser att Sverige fortsatt ska värna lokalt engagemang och stärka innovationskapaciteten. Utan ekonomiska incitament tappar privatpersoner, företag och offentliga aktörer engagemang i delade lösningar. Risker blir att fokus riktas gentemot lösningar som inte värnar vårt gemensamma energisystem utan enbart optimerar för den enskilda aktören. Investeringar och engagemang som gynnar energisystemet i stort behöver löna sig.

Sveriges har en stark kapacitet som innovationsland inom EU. Det är många städer och stadsdelar såsom Örebro, Lund, Malmö, Borås, Hammarby Sjöstad etc., som aktivt arbetar med hur man driver på mot minskade utsläpp och ökad hållbarhet, inte minst för sina kommuninvånare och etableringar. Detta arbete är värt att värna och där har flera pekat just på Energigemenskaper och Energidelning som ett sätt att involvera och engagera användare i kommunen. Förslaget regelverk som saknar ekonomiska incitament kan hämma denna innovationskapacitet. Ei:s motivering kring varför stora företag bör undantas från Energidelning är bristfällig. Stora företag kan bidra med stort engagemang och kunskap, initiativförmåga och, inte att förringa, har de ofta stora tak och överskottsdel att dela. Vägvalet att utesluta stora företag från energidelning bör utredas närmre.

Även om det finns osäkerheter och det behövs vidare utredning kring hur energidelning och energigemenskaper faktiskt kan bidra till nätnytta så måste även dessa potentiella regler sättas i relation till dagens olika medel för att skapa incitament till efterfrågeflexibilitet i nätet. De marknader som är tillgängliga för mindre användare skapar idag inget värde för de lokala elnäten, som exempelvis dagen före marknaden på Nordpool, eller för den delen de flesta av de dynamiska nättarifferna som införts. Dessa marknader reflekterar inte alls de reella behoven och värdet av att bete sig flexibelt. Om detta övervägs i fortsatt arbete med Energidelning så kan också förslag som lokaliseringssignaler användas effektivare av exempelvis en energigemenskap om de blir verklighet.

I detta ärende har Marco Lucisano beslutat. Martin Warneryd har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också Malin Unger deltagit.

RISE Research Institutes of Sweden AB